

SISÄLLÖNKUVAAILUN KOULUTUSTARVEKYSELY 18.5.2010

Kyselyyn tuli vastaukset yhteensä 26 kirjastosta tai kirjastoyksiköstä (12 amk-kirjastosta ja 13 yliopistokirjastosta ja 1 Kansalliskirjastosta).

KOULUTUKSEN SISÄLTÖ

Amk-kirjastojen vastaukset alussa

Millaista sisällönkuvailukoulutusta olisi tarpeen järjestää?

Koulutusta olisi tarpeen järjestää Suomen yliopistokirjastojen neuvoston hyväksymän 'Yliopistokirjastojen sisällönkuvailuperiaatteet' –suosituksen ja Linnea Opac-työryhmän laatiman 'Sisällönkuvailuohje MARC21-formaattia varten' pohjalta, niin että otetaan huomioon myös AMK-sektorin tarpeet.

Sisällönkuvailun suuret linjaukset ja peruseriaatteet saisivat olla keskeisesti esillä koulutuksessa.

Sisällönkuvailun välineistä erityisesti asiasanastot ja niiden käyttö, esim:

- olisiko termien määrää syytä rajoittaa ja määritellä sisällönkuvailun tarkkuusaste? Nykyisin sisällönkuvailu saattaa mennä hyvin yksityiskohtaiseksi ja jopa tiedonhakijaa harhaanjohtavaksi, kun julkaisuista on saatettu asiasanoittaa siinä vain lyhyesti käsiteltyjä kohtia.
 - eri alojen erikoissanastot: mitä saa ja kannattaa käyttää, jos YSA:sta ei löydy sopivaa termiä
 - omien asiasanojen käyttö erityisalojen sisällönkuvailussa
-

Kirjastossamme toivotaan koulutusta eri tieteenalojen välineistöstä nimenomaan tiedealakohtaisesti.

Asiasanastokoulutus ensisijainen. Aina on noviiseja, joten tarvetta sekä peruskoulutukseen perussanastoista (YSA) että myös syventävään koulutukseen esim. MeSHistä ja Kongressin kirjaston asiasanastosta.

asiasanastot (myös vieraskieliset), luokitus

tieteenalana mm. terveysala, tekniikka, palveluala, sosiaaliala, kulttuuriala, liiketalous

Ontologiat usealla kielellä. E-materiaalin sisällönkuvailu, kiinteiden kenttien koodit, aineiston yleismääre jne. Asiasanastot ja luokitusjärjestelmät yleisellä tasolla.

Ehdotetut ovat oikein hyviä

1. Miten Fennicaa asiasanoitetaan (käytännön kokemuksia: kauanko yksi kirja vie aikaa, tarkastaako joku toinen asiasanoituksen, pohditaanko tiimissä sopivia asiasanoja, onko muita apuvälineitä kuin YSA, miten asiasanoitukseen liittyvä hiljainen tieto siirtyy)?
 2. Miten esim. Heleconia, Selmaa tai jotain muuta tietokantaa asiasanoitetaan? Tai millaista on esim. Finlexin asiasanoitustyö? Olisi siis mielenkiintoista saada esityksiä eri tietokantojen sisällönkuvailusta ja sen kautta ymmärtää mistä tietokantakohtaiset erot johtuvat (asiakaskunta ja siitä johtuvat erilaiset tavat hakea tietoa, tietokannan historia)
 3. LCSH:n käyttökokemuksia
 - Asiasanoitus ja tiedonhaku
 - YSO
 - YSA (Luetteloinnin tiedotuspäivillä eri vuosina Eeva Kärjen esitykset ovat olleet hyviä ja hyödyllisiä)
 - Eri tieteenalojen: tekniikka, liiketalous, SoTe, kulttuuri, asiasanoitus kiinnostaa.
-

Hyvät työkäytännöt esim. kokeneen sisällönkuvailijan työprosessi.

Erilaisten järjestelmien, kuten Aleph ja Voyager vaikutus prosessiin.

Ulkomaisen aineiston sisällönkuvailu ja sen välineet, erityiskysymys Ebraryn viitteet. Tekniikan alan sanastot, erilaisten ontologioiden käyttö.

Sisällönkuvailun yhteys tiedonhakuun. Yhteisöllinen (kirjasto+asiakkaat) kuvailutiedon tuottaminen, tiivistelmien ja muun kuvaileva informaation käyttö sekä niihin liittyvät tekijänoikeudet. Riittävän ja asiakasta palvelevan sisällönkuvailutiedon tuottaminen.

Koulutus tulisi kohdistaa sisällönkuvailun tarkkuuteen ja olennaisuuteen. Nyt näkee paljon kuvailua, jossa epäolennaisetkin asiat on kuvailtu asiasanoin. Olisi parempi, jos sisällysluettelot tallennettaisiin sille kuuluvaan kenttään ja asiasanoina käytettäisiin julkaisun keskeisimpiä sisältöjä kuvaavia termejä. Koulutuksen tulisi vastata myös kysymyksiin, saako kustantajan verkkosivuilta kopioida julkaisun kansitekstejä tiivistelmiksi, sisällysluetteloita jne. Olisi hyvä myös saada selvyys asiaan YSA vs. YSO. FRBR ja nykyiset kirjastojärjestelmät.

- MeSH ja FinMeSH-asiasanastot, Hoidokki-asiasanasto

- LCSH
- Helecon
- tekniikan alan sisällönkuvailuun soveltuvat englanninkieliset sanastot
- VESA (ONKI-ontologiapalvelimelle?)
- Asiasanastot, varsinkin englanninkieliset
- UDK: erilaiset näkökulmat ja UDK:n mahdollisuudet mm. muotoluokkien käyttö
- YKL

Alakohtaista (terveysala, tekniikka ...)

Asiasanastojen osalta kaipaisimme koulutusta Mesh- ja YSA-asiasanastoihin liittyen. Luokitusjärjestelmistä YKL ja tieteenalana on terveysala.

Ketä suosittelisit kouluttajaksi? Voisitko itse olla kouluttajana?

Kokeneita sisällönkuvailijoita, joilla on hyvä käytännön osaaminen ja kokonaisnäkemys sisällönkuvailun kehittämisestä. Joku/jotkut sisällönkuvailun asiantuntijaverkoston työskentelyyn osallistuneista. Kouluttajan/kouluttajien tulisi tuntea myös AMK-sektorin tarpeet.

MeSH-kouluttajaksi joku Terkosta, muuten ei tarkempia ehdotuksia.

Alan asiantuntija

Esim. Eeva Kärki

Muita huomioita yms. sisällönkuvailukoulutukseen liittyen?

Tekijänoikeusasiat selkeästi esille.

YSA:n termit olisi hyvä saada myös englanniksi. Koulutus voisi vastata myös tähän useita kirjastoja askarruttavaan aiheeseen, mistä löytää termit palvelemaan ulkomaisia asiakkaitamme. Nykyinen käytäntö on tasoltaan hyvin kirjavaa.

- valmiiden sisällönkuvailutietojen hyödyntäminen
- verkkoaineistojen kuvailu
- yleisten käsitteiden käyttö eli vapaan indeksoinnin sanaryhmät
- maantieteelliset asiasanat, henkilöt, yhteisöt ja kohdeyhteisöt
- ketjutus vai ei?
- yhteiset pelisäännöt (esim. Linda)?

-
- Voisikohan jossain sisällönkuvailukoulutuksessa sopia / tehdä yhteisiä yleisiä sisällönkuvailuperiaatteita esimerkiksi Nellistä löytyvien e-aineistojen sisällön kuvailuun? Nythän jokainen kirjasto taitaa vielä räätälöidä Nelliaineistojen sisällön kuvailut ja ehkä se vaan menee niin.
-

SISÄLLÖNKUVAAILUN KOULUTUSTARVEKYSELY 18.5.2010

Yliopistokirjastojen vastukset

Millaista sisällönkuvailukoulutusta olisi tarpeen järjestää?

- *asiastiedoista, laajasti monilta aloilta*
 - *YSA ja uudet verkkoversiot*
 - *uutta ONKIa*
 - *myös tekniikasta, miten sitä voi käyttää OPACissa ym. tietokannoissa asiakkaalle apuna ns. widgettien avulla (meillä olisi käyttöä esim. gradujen syöttöputkessa, jossa asiakas antaa tietoja työstään*
 - *uusien kenttien käytöstä, termistöstä, muodosta*
 - *vinkkausta ylestermien ja maantieteellisten termien käytöstä (unohtuvat kun niitä ei asiastiedosta tule esille tavallisella haulla)*
-

- ohjeellisista tiedostoista (=auktoriteettitiedostoista), niiden yhtenäisestä rakentamisesta ja käytöstä

- YSA-YSO -suhteista yms.
 - teoskohtaisesta luetteloinnista joka lähestyy sisällönkuvailua (vrt. formaatin 6xx-kentät)
 - miten Alephin tietueita saa korjailla (esim. samassa tietueessa on sama asiasana useampaan kertaan, saako luettelointiin koskea)
 - kirjastojen nykyisistä sisällönkuvailukäytännöistä (auttaisi ymmärtämään nykyistä sekamelskaa)
 - asiasanoituksen peruseriaatteista: mitä kuvaillaan, miksi ja missä laajuudessa
 - poimintaluetteloinnin peruseriaatteet
 - asiasanastot (mitä voi käyttää, miten hyödyntää Alephista löytyviä asiasanoja)
 - e-aineiston luetteloinnista (yksittäin hankitut teokset, pakettina hankitut teokset, vapaasti verkossa saatavilla oleva aineisto, viranomaisten verkkojulkaisut)
 - Aleph-ohjelman teknisistä ominaisuuksista (lyhytkomennot, oikotiet, perustyökalut)
-

Koulutusta asiasanastoista, erityisesti YSA:sta, mutta myös myös muista sanastoista (MeSH, Merenkulkualan asiasanasto). YSA:aan liittyen koulutusta perusteista, ketjutuksesta, kurinpalautusta YSA-termien osalta (oikea muoto Vesasta), henkilönnimien ja yhteisönnimien muotojen käyttöön yhteiset pelisäännöt, koulutusta kenttien (esim. 648, 655, 567) käyttöön, jotta käytäntöjä kirjastojen välillä voitaisiin yhtenäistää. Koulutusta uuden VESAn käyttöön ja sen tarjoamiin uusiin mahdollisuuksiin. Tietoa YSOsta.

Koulutusta luokituskoodeista: NLM (viimeksi koulutusta 2006/Terhi Sandgren), UDK.

Olisi hyvin tarpeellista käydä koulutuksessa Valtakunnallinen sisällönkuvailuohjeistus läpi: tällöin voisi todeta sovitut käytännöt ja mahdolliset muutos- ja lisästarpeet.

tarpeellisin olisi käytännönläheinen YSO-koulutus

asiasanastot, ontologiat, luokitusjärjestelmät , erityiseasti UDK

- a. LCSH (tässä meidän itäsuomalaisessa tilanteessa olisi hyvä saada vielä koulutusta kongressin kirjaston asiasanoituksesta)
 - b. MeSH
 - c. YSO (miten uudesta YSOsta saadaan uusia hyötyjä vanhaan YSAan verrattuna)
-

yleistä kertausta aiheeseen

UDK, MARC steg för steg, katalogisering av elektroniskt material

esim. seminaarityyppinen sisällönkuvailuun liittyvä tilaisuus, aiheet tulevaisuuteen suuntautuvia, ote esim. filosofiskäytännöllinen

-sisällönkuvailusuositusten läpikäyntiä.
- miten uusi kirjastojärjestelmä suhtautuu sisällönkuvailuun

- YSA:n ontologiasysteemit ovat olleet vähemmän koulutuksesta. Samoin UDK:ta on viime vuosina opetettu niukasti, vaikka sitä edelleen käytetään useassa organisaatiossa.
-

Tämän vuoden kiireellisimmin ja suurin koulutustarve kohdistuu luettelointisääntöuudistukseen ja sen sisältämään uuteen käsitejärjestelmään. Lindaan luvassa olleen auktoriteettitietokannan osittainkin käyttöönottoaminen toisi myös suuria muutoksia Lindan luettelointikäytäntöihin.

Sisällönkuvailun osalta nämä heijastuvat suorimmin henkilönnimi- ja teosasiatietoihin, joiden muotoilun pitäisi kai jatkossa olla yhdenmukaista luetteloinnissa käytettyjen henkilö- ja teoskirjausten kanssa.

Yhtenä esimerkkinä tästä: Marc 21 bib -sovellusohjeen mukaan funktiotermin e-osakentässä on musiikkiteoksissa pakollinen 100- ja 700-kentissä, joten siis myös 600-kentässä olevan henkilönnimen perässä pitäisi olla funktiotermin ennen teoksen nimeä. Tällä hetkellä käytäntö on LINDAssa kolmenlaista: 1) funktiotermin on e-kentässä, 2) funktioterminä ei ole e-kentässä, mutta englanninkielinen funktiokoodi on 4-kentässä (ns. HELKA-käytäntö), 3) ei funktioterminä eikä -lyhennettinä. Yhteisluettelovisioissa on ollut puhetta siitä, että kukin kirjasto saisi yhteisluettelon puitteissa jatkaa ja kehittää omaa sisällönkuvailukäytäntöä. Tämä kuitenkin edellyttäisi, että eri kirjastojen käytäntöjen mukaiset ratkaisut voisi tietokannassa erottaa toisistaan, varsinkin silloin, jos kysymyksessä on yhteisesti sovittujen käytäntöjen vastaisesta ratkaisusta.

Opetuksessa voisi siis lähteä yhteisluetteloinnin tämän hetkisestä tilanteesta ja sen herättämistä kysymyksistä. Jos ei vastauksia ole tarjolla, niin sekin voisi auttaa, että kysymykset ja ongelmat muotoiltaisii selvästi ja viettäisiin niitä eteenpäin esim. järjestelmäpuolen vastaaville.

-
- ainakin ontologioista pitäisi olla joku luento, paneeli (tai vaikkapa työpaja?) tms. Kukaan ei oikeastaan tiedä tällä hetkellä miten ontologioihin pitää suhtautua ja mikä on tilanne, mitään päätöksiä ei ole tehty. Ontologioihin (varsinkin YSOon) liittyy kaikenlaisia ongelmia ja selvitettäviä asioita, joista pitäisi keskustella. Syksyn ontologiaseminaari oli oikeastaan vasta keskustelun avaus, josta pitää jatkaa
 - auktoriteettitietokanta (mikä on tilanne syksyllä, saammeko Lindan yhteyteen auktoriteettitietokannan ja miten se siinä toimii?)
 - KDK
-
- monitieteisesti
 - uusi Vesa, jos/kun on käytettävissä
 - Fennican sisällönkuvailukäytännöistä
 - yleiskatsaus sisällönkuvailukäytäntöihin Suomessa ja muualla
 - sisällönkuvailun syvyys Suomessa ja kansainvälisesti
 - filosofista pohdintaa sisällönkuvailun merkityksestä. Miksi sisällönkuvailua tehdään, kenelle siitä on hyötyä, mikä on sisällönkuvailun tulevaisuus?

- kaikkia em. aiheita ei tarvitse toteuttaa samalla kertaa
-

Ketä suosittelisit kouluttajaksi? Voisitko itse olla kouluttajana?

Henkilöä, jolla on sisällönkuvailutyöstä mahdollisimman vankka kokemus.

Eeva Kärki

Arto-sanaston ylläpitäjä

Paikkakuntakohtaiset kouluttajat:

Liisa Hilander TYK:sta, lisäksi paikalliset kouluttajat ÅAB:sta, AMK:sta, kaupunginkirjastosta

Terhi Sandgren Terkosta: NLM

Marja Kovero Terkosta: MeSH

Viikin kampuskirjastosta voisi löytyä sanasto- ja ontologia-asiantuntemusta, mutta ko. henkilö on vielä noin kuukauden vuoroteluvapaalla.

Kun alussa ollaan, pelkkä "vertaistuki" ei riitä. Asiantuntijoita. Helpottaisi kyllä, jos kongressin kirjaston asiansanoitusta tunteva osaisi myös suomea, mutta ellei sellaista henkilöä ole, joku englanninkielinen sitten.

voisin kouluttaa UDK:ta / Kirsi Lepistö, Tampereen teknillinen yliopisto

- Tottuneita sisällönkuvaajia ja kouluttajia. Löytyisiköhän TKK:lta?
 - voisikohan Kalervo Järvelin tulla puhumaan "teoreettisesti" ontologioista (yritimme saada hänet syksyllä ontologiseminaariin, mutta hän ei päässyt tilaisuuteen)
 - auktoriteettitietokanta: Laila Heinemann
 - itse voisin puhua YSAsta, YSOsta ja ontologioista
-

Muita huomioita yms. sisällönkuvailukoulutukseen liittyen?

Yleisesti tulisi luoda nykyistä paljon enemmän yhdenmukaisuutta sisällönkuvailuun, varsinkin esim. Lindan tasolla. Siis haaveita siitä,

- miten edettäisiin kohti yhteistä YSA/Allärsin jne. käytötappaa, voitaisiinko asiasanojen määrää tietuetta kohti yhteisesti rajata Lindassa yms.
- miten ryhmiteltäisiin aineistoa tieteenaloittain, lähtökohtana esim. kokoelmakarttakoodin aihealuejärjestelmä ja sen laajentaminen, kun luokituksia ei ole yhtenäisesti käytössä - on tosi kurjaa, että pelkillä asiasanoilla kokonaisuuksien hallinta häviää

Eri asiasanastoihin ja luokituksiin liittyvät koulutukset kiinnostavat vain siltä osin kun niitä työssään tarvitsee - jokaiselle sanastolle ja luokitukselle tarvitaan oma koulutuksensa. Ei koulutusta, jossa puhutaan useista asiasanastoista ja suurin osa niistä on sellaisia, joita vain harva käyttää. Koulutukset liittyen muihin sanastoihin tai luokitusjärjestelmiin kuin YSA:aan voisivat olla työpajatyypisiä.

Säännöllisesti järjestettävä koulutus on tarpeen käytäntöjen yhtenäistämiseksi.

Kehitysehdotuksia: VESAan intra (blogeja tms.), jossa voisi keskustella esim. yksittäisistä kentistä, kenttiin liittyvistä ongelmista jne.

paljon muuttuneita termejä, sanastojen ajantautus, ontologiat ja rajapinnat

Koulutukseen tulisi liittää myös pelisääntökeskustelu(esim. jokaisen velvollisuus kuvailla omat julkaisunsa yhteistietokantaan).

Ei pitäisi hirveästi panna aikaa uusien tai vanhojen "mielenkiintoisten projektien" esittelyyn ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien pätkäilyyn, vaan keskittyä välineiden tekniikkaan, mahdollisuuksiin ja perusideaan, minkä ilmaisemiseksi välineet on suunniteltu. Erikseen sitten visiointipäivät.

- käydä sisällönkuvailua eri tieteenaloittain eri päivinä
 - voisi ottaa esiin yleistieteellisen ja erikoiskirjaston tarpeet sisällönkuvailussa
-
- gärna svenskspråkig fortbildning i t.ex. Åbo

-
- Yleensä koulutuksissa on pääpaino ollut vahvasti luettelointitekniikkaan liittyvää. Tarvittaisiin myös sellaista koulutusta, jossa opetettaisiin miten kirjasta tai muusta objektista saadaan tehokkaasti irti sisällön pääpiirteet ja miten nämä siirretään luokituskoodeiksi ja asiasanoiksi. Kenttä-osakenttäkiistat voisi jättää tässä yhteydessä enemmän taka-alalle kuin on ollut tapana.
 - Koulutusta voisi jaotella esimerkiksi aihepiireittäin omille pävilleen
 - Mitä tarpeita KDK tuo sisällönkuvailuun?

ARSCA-tietokannan musiikkiluetteloiijat ovat ainakin kolmessa suhteessa erikoisasemassa yliopistokirjastoluetteloiijien joukossa: 1) FRBR:n mukainen teoslähtöisyys on suomalaisessa musiikkiluetteloinnissa ollut jo pitkään itsestäänselvyys ja tätä tukemassa ARSCA-tietokannassa on ylläpidetty auktoriteettitiedostoa (lähes 22 000 tekijä/nimeke-auktoriteettia ja yli 5000 henkilö- tai yhteisönnimiauktoriteettia. 2) Suomalaisia musiikin luettelointi- ja sisällönkuvailukäytäntöjä on kehitetty aktiivisesti, mutta pääarkkitehteinä ovat olleet yleisten kirjastojen edustajat, vaikka yliopisto- ja ammattikorkeakoulukirjastotkin ovat olleet kehitystyössä mukana. Esim. asiasansanojen ketjuttamisesta musiikkiluetteloiijat eivät ole valmiita luopumaan. 3) ARSCAN musiikkiaineistot osakohteineen puuttuvat LINDAsta (kuten toistaiseksi myös VIOLA-aineistot), mikä ei ole omiaan herättämään meikäläisten musiikkiluetteloiijien mielenkiintoa yhteistietokantahanketta kohtaan.

- koulutuksen kohdeyleisön pitää käsittää kaikki kirjastosektorit
 - mikä taho toimii järjestävänä organisaationa?
 - maksullisuus (paikan vuokra, osalle luennoitsijoille pitää maksaa matkat ja palkkio jne.)
-

- pitäisi pyrkiä yhdenmukaistamaan käytäntöjä
 - pitäisi korostaa sisältöosaamista
-